

Ösümlük dünýäsi hakynda

TÜRKMENISTANYŇ

KANUNY

Ösümlük dünýäsi hakynda

(Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2012 ý., № 3-4, 60-njy madda)

(Türkmenistanyň 03.06.2017 ý., № 578-V Kanuny esasynda girizilen
üýtgetmeler bilen)

Şu Kanun Türkmenistanyň çäginde ösümlük dünýäsiniň goralyp saklanylmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi, onuň ekologik, ykdysady we serişdelik kuwwatynyň artdyrylmagy bilen baglanyşykly hukuk gatnaşyklaryny kesgitleýär.

I BAP. UMUMY DÜZGÜNLER

1-nji madda. Şu Kanunda ulanylýan esasy düşüňjeler

Şu Kanunyň maksatlary üçin aşakdaky esasy düşüňjeler ulanylýar:

ösümlük dünýäsi–gögerýän, ýabany ösýän ösümlükleriň, olaryň döreden populýasiýalarynyň, ösümlük toparlarynyň we beýleki agaçlyklaryň jemi;

ösümlük dünýäsiniň obýektleri –gögerýän, ýabany ösýän ösümlük, olaryň döreden populýasiýalary, ösümlük toparlary ýa-da beýleki agaçlyklar;

ösümlük dünýäsiniň serişdeleri ýa-da tebigy ösümlük serişdeleri – ýuridik ýa-da fiziki şahslar tarapyndan ykdysady we gaýry işler amala aşyrylanda ulanylýan ýa-da ulanylyp bilinjek hem-de sarp ediş gymmatyna eýe bolan ösümlük dünýäsiniň obýektleri ýa-da olaryň häsiýetleri;

ýabany ösýän we beýleki ösümlükler –tebigy ýa-da medeni düzgünleşdirilýän şertlerde olaryň görnüşlerini gorap saklamak maksady bilen ösýän ösümlükler;

tebigy ösümlük topary ýa-da ösümlük topary – bir ýa-da köp nesillerden bolan, öz düzümi we gurluşy bilen öz içerki gurşawyny emele getiren, tebigy taýdan gaýtadan köpelmäge ukyply bolan ýa-da ösümlükleriň we olaryň ösýän gurşawynyň arasyndaky özara täsirleşme netijesinde başga bir ösümlük topary bilen çalşylyýan ýabany ösýän dürli görnüşli ösümlükleriň degişlilikde bir jynsly jemi;

ösümlükler–damarly we moh görnüşli ösümlükler, suwotylar, lişaýnikler we kömelekler;

ösümlük önümi –çig mal hökmünde ýa-da önümçiligiň we sarp edilişiň başga maksatlary üçin peýdalanylýan, alnan ýabany ösýän ösümlükler, olaryň bölekleri we (ýa-da) olaryň ýaşayşynyň netijesinde emele gelen önümleri;

ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ösýän gurşawy –ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň olaryň ýaşayşyny üpjün etmek üçin zerur bolan ösüş şertlerini emele getirýän beýleki tebigy faktorlary bilen umumylykda ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ösýän ýeri;

agaçlyklar–ösümlük toparyny emele getirýän we getirmeyän ýabany ösýän ösümlükleriň belli bir çäkde ýerleşýän jemi;

agaç ekme–arassaçylyk-gigiýena, dynç alyş, inžener-tehniki, medeni, estetiki ýa-da beýleki oba hojalygyna degişli däl wezipeleri ýerine ýetirýän agaçlyklary döretmek, saklamak we dikeltmek boýunça çäreleriň toplumy;

tokaý serişdeleri – tokaý gaznasynda durýan, toplanylýan we alynýan agaçlaryň ikinji derejeli agaç serişdeleriniň, ýabany ösýän miweleriň, hozlaryň, kömelekleriň, ir-iýmişleriň, dermanlyk ösümlükleriň, tehniki çig malyň we ösümlük gelip çykyşly beýleki önümleriň gollary;

ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmak–ýuridik ýa-da fiziki şahslar ykdysady we başga işi amala aşyranlarynda ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ýa-da häsiýetleriniň olar tarapyndan ulanylmagy;

ýer böleklerini peýdalanyjylar –Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde peýdalanmak we kärende şertlerinde serhetlerinde ösümlük dünýäsiniň obýektleri ýerleşýän ýer böleklerihususy eýeçiligine berlen ýuridik we fiziki şahslar;

ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanyjy –Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmak hukugy berlen ýuridik ýa-da fiziki şahslar;

botaniki kolleksiya –ylmy, okuw-terbiýeçilik, medeni aň-bilim we estetiki gymmatlyga eýe bolan, resminamalaşdyrylan we goralyp saklanylýan, şol sanda ösdürilip ýetişdirilýän ösümlükleriň we (ýa-da) olaryň bölekleriniň ulgamlaşdyrylan ýygyndysy;

ýabany ösýän ösümlükleriň introduksiýasy –ýabany ösýän ösümlükleri olaryň tebigy ýaýran ýerleriniň serhetlerinden daşarky ýerlere ornaşdyrmaga gönükdirilen iş;

ýabany ösýän we beýleki ösümlükleriň uýgunlaşdyrylmagy –ýabany ösýän we beýleki ösümlükleriň olaryň ösýän täze ýa-da üýtgän gurşawyna uýgunlaşmagyny üpjün etmäge gönükdirilen iş;

ýabany ösýän we beýleki ösümlükleriň gibritleşdirilmegi –belli bir nesil alamatlary bilen tapawutlanýan nesli almak üçin dürli görnüşli ösümlükleri çaknyşdyrma;

aýyрма –ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ulanylmagy bilen bagly bolan we bagly bolmadyk ýygnama, taýýarlama, göçürme, çapma ýa-da ýabany ösýän ösümlükleri olaryň ösýän ýerinden we (ýa-da) ýabany ösýän ösümlüklerden bölekleriaýyrmaga gönükdirilen beýleki hereketler;

ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy – ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň giňişlik, görnüş we populýasiýa bitewiligini, olaryň sanyny, serişde kuwwatyny we öndürijiligini gorap saklamaga, olara zeper ýetmeginiň, ýok edilmeginiň ýa-da olara başga zyýanly täsiriň önüni almaga gönükdirilen çäreleriň jemi;

ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralyp saklanylmagy –ösümlük dünýäsiniň obýektlerini zyýankeşlerden, kesellerden we antropogen hem-de tebigy häsiýetli ýaramaz faktorlaryň täsirinden gorap saklamak boýunça çäreleriň jemi;

ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň üznüksiz köpeldilmegi–ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň täzelenmeginiň, olaryň hil häsiýetleriniň dikeldilmeginiň tebigy (düzgünleşdirilýän we düzgünleşdirilmeýän) ýa-da emeli prosesi ;

görnüş – öz aralarynda meňzeş we biri-biri bilen çaknyşdyrma ukyby bolan organizmleri birleşdirýän esasy taksonomik birlik;

flora – ol ýa-da beýleki belli bir çäkde ösýän ösümlükleriň görnüşleriniň jemi.

2-nji madda. Türkmenistanyň ösümlük dünýäsi hakynda kanunçylygy

1. Türkmenistanyň ösümlük dünýäsi hakynda kanunçylygy Türkmenistanyň Konstitusiyasyna esaslanýar we şu Kanundan hem-de Türkmenistanyň ösümlük dünýäsiniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi babatda gatnaşyklary düzgünleşdirýän beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryndan ybaratdyr.

2. Tokaý goruna girýän ösümlük dünýäsiniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi babatda gatnaşklar Türkmenistanyň Tokaý kodeksi bilen düzgünleşdirilýär, şu Kanunyň 13-nji, 26-31-nji, 36-njy we 38-nji maddalarynda göz önünde tutulanlar muňa degişli däldir.

3. Eger Türkmenistanyň halkara şertnamasynda şu Kanunda görkezilenlerden başga düzgünler bellenen bolsa, onda halkara şertnamasynyň düzgünleri ulanylýar.

3-nji madda. Türkmenistanyň ösümlük dünýäsi hakynda kanunçylygynyň esasy ýörelgeleri

Türkmenistanyň ösümlük dünýäsi hakynda kanunçylygy şu aşakdaky esasy ýörelgelere esaslanýar:

1) ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralmagynyň, rejeli peýdalanylmagynyň we üznüksiz köpeldilmeginiň tutulmagyna;

- 2) ýabany ösýän ösümlikleriň we olaryň emele getirýän tebigy ösümlük toparlarynyň köpdürlüliginiň tebigy şertlerde goralyp saklanylmagyna;
- 3) ilatyň saglygyny goramagyň we daşky tebigy gurşawy gowulandyrmagyňbähbitlerine ösümlük dünýäsiniň suwy goraýjylyk, topragy goraýjylyk, gurşawy emele getirijilik, sagaldyş, dynç alyş-sagaldyş we başga peýdaly häsiýetleriniň goralyp saklanylmagyna;
- 4) ösümlük dünýäsiniň goralmagynyň üpjün edilmegine;
- 5) ýabany ösýän ösümlikleriň seýrek duş gelyän, ýitip barýan, şeýle hem endemiki, relik hem-de goralmagyna mätäç bolan beýleki görnüşleriniň populýasiýalarynyň dikeldilmegine we bitewiliginiň goralyp saklanylmagyna;
- 6) ösümlük dünýäsiniň ylmy taýdan esaslandyrylyp ulanylmagyna we üznüksiz köpeldilmegine;
- 7) ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralmagynyň, rejeli peýdalanylmagynyň we üznüksiz köpeldilmeginiň ykdysady taýdan höweslendirilmegine;
- 8) ösümlük dünýäsiniň obýektlerine ýaramaz täsir edilmegi netijesinde ösümlük dünýäsiniň obýektleriniwe olaryň ösýän gurşawyna ýetirilen zyýanyň öweziniň dolunmagyna;
- 9) ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň peýdalanylandygy üçin töleg tölenilmegine;
- 10) ýurduň janly tebigatyna we ykdysadyýetine zyýan ýetirmekden gaça durmak maksady bilen, ösümlükleriň ýabany ösýän görnüşleriniň ýaýraýşynyň we sanynyň düzgünleşdirilmegine;
- 11) raýatlaryň we jemgyýetçilik birleşikleriniň durmuşa geçirilende ösümlük dünýäsiniň ýagdaýyna oňyn täsir edip biljek çözümleriň taýýarlanylmagyna Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde gatnaşmagyna;
- 12) Türkmenistanyň ösümlük dünýäsi hakynda kanunçylygynyň bozulandygy üçin jogapkärçilige.

4-nji madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektleri

Ösümlük dünýäsiniň obýektlerine şular degişlidir:

- 1) ýabany ösýän ýokary we pes derejeli ösümlükler hem-de görnüşleriniň köpdürlüligi bilenähli kömelekler;
- 2) ýokarda sanalyp geçilen ýabany ösýän ösümlükleri emele getirýän ähli görnüşleriň tebigy ösümlük toparlary;
- 3) ýabany ösýän ýokary we pes derejeli ösümlükleriň we kömelekleriň miweleri, tohumlary, bölekleri we başga önümleri;
- 4) ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ösýän ýerleri;
- 5) botaniki kolleksiyalar.

5-nji madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerine eýeçilik hukugy

1. Türkmenistanyň çäginde ýerleşýän ösümlük dünýäsiniň obýektleri döwletiň eýeçiligi bolup durýar, şu Kanunda bellenenýagdaýlar muňa degişli däldir.

2. Türkmenistanyň raýatlarynyň hususy eýeçiliginde durýan ýer böleklerinde ýerleşýän ösümlük dünýäsiniň obýektleri olaryň eýeçiligi bolup durýar.

3. Eger bu Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda daşky gurşawy, taryhy-medeni gymmatlyklary, raýatlaryň we ýuridik şahslaryň hukuklaryny we kanuny bähbitlerini goramak üçin zerur bolsa, Türkmenistanyň raýatlarynyň eýeçiliginde durýan ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ulanylmagyna Türkmenistanyň kanunçylygy bilen çäklendirmeler we gadagan etmeler belleniş bilner.

4. Türkmenistan ösümlük dünýäsiniň obýektlerine bolan eýeçilik hukugyny ýörite ygtyýarly döwlet edaralarynyňüsti bilen amala aşyrýar.

6-njy madda. Ösümlük dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda gatnaşyklaryň subýektleri

Ýuridik we fiziki şahslar, şeýle hem ösümlük dünýäsiniň goralmagyny, rejeli peýdalanylmagyny we üznüksiz köpeldilmegini amala aşyran döwlet edaralary ösümlük dünýäsiniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmeği babatdagatnaşyklaryň subýektleri bolup durýarlar.

II BAP. ÖSÜMLIK DÜNÝÄSINIŇ GORALMAGY,

REJELI PEÝDALANYLMAGY WE ÜZNÜKSIZ KÖPELDILMEGI BABATDA DÖWLET DOLANDYRYŞY

7-nji madda. Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň ösümlük dünýäsiniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmeği babatda ygtyýarlyklary

Türkmenistanyň Ministrler Kabineti:

- 1) ösümlük dünýäsiniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmeği babatda döwlet syýasatyny kesgitleýär we ony durmuşa geçirmek boýunça çäreleri görýär;
- 2) ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi boýunça döwlet maksatnamalaryny tassyklaýar;
- 3) ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmeği babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň edaralarynyň, kärhanalaryň, edaralaryň we guramalaryň işini utgaşdyrýar;
- 4) Türkmenistanyň ösümlük dünýäsi hakyndaky kanunçylygynyň berjaý edilişine döwlet gözegçiligini amala aşyrmagyň tertibini kesgitleýär;
- 5) ösümlük dünýäsiniň obýektlerine zyýanly täsir edýän desgalaryň işini togtatmagyň, bes etmegiň tertibini tassyklaýar;
- 6) janly tebigata we ýurduň ykdysadyýetine zyýan ýetirilmeginiň önüni almak maksady bilen Türkmenistanyň çäginde tebigy şertlerde ýabany ösýän ösümlükleriň ýaýramagyny, sanynyň düzgünleşdirilmegini we olaryň ätiýaçlyklarynyň ulanylmagyny guraýar;

- 7) ösümlük dünýäsiniň monitoringini alyp barmagyň we onuň maglumatlarynyň ulanylmagynyň tertibini belleýär;
- 8) ösümlük dünýäsiniň döwlet kadastrynyň alnyp barlyşynyň tertibini belleýär;
- 9) ýabany ösýän ösümlükleriň we olaryň bölekleriniň Türkmenistana getirilmegine ýa-da Türkmenistandan çykarylmagyna çäklendirmeleri ýa-da gadagan etmeleri belleýär;
- 10) ösümlük dünýäsiniň obýektlerini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasynyň rugsatnamalary esasynda ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň görnüşleriniň sanawyny kesgitleýär;
- 11) botaniki kolleksiyalaryň hukuk düzgünini, olary döretmegiň, olaryň üstüni ýetirmegiň, saklanylmagynyň, goralmagynyň, sergi edilmeginiň we olaryň söwdasyny etmegiň, botaniki kolleksiyanyň aýratyn gymmatly diýlip ykrar edilmeginiň tertibini kesgitleýär;
- 12) botaniki kolleksiya hakynda şahadatnamanyň, botaniki kolleksiyanyň aýratyn gymmatly diýlip ykrar edilmegi hakynda şahadatnamanyň, aýratyn gymmatly botaniki kolleksiyanyň ýa-da onuň böleginiň daşary çykarylmagyna rugsatnamanyň berilmeginiň tertibini belleýär;
- 13) Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda öz ygtyýarlyklaryna girýän gaýry meseleleri çözüär.

8-nji madda. Ösümlük dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasynyň ygtyýarlyklary

Ösümlük dünýäsini goramak, rejeli peýdalanma we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy:

- 1) ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi boýunça döwlet maksatnamalarynyň işlenip düzülmegini we durmuşa geçirilmegini guraýar;
- 2) ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmaga rugsatnamalaryň berilmeginiň tertibini belleýär, ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmaga rugsatnamalary berýär we olary ýatyrýar;

3) Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenilen tertipde tebigy serişdeleri ulanmak we daşky gurşawy goramak boýunça işe ygtyýarnamalar berýär;

4) hojalyk desgalarynyň we önümçilikleriň gurluşygynda we durkuny täzelemekde taslamadan öňki we taslama resminamalarynyň ösümlük dünýäsiniň obýektlerini goramak, ulanmak we üzüksiz köpeltmek babatda döwlet ekologik seljermesini geçirýär;

5) ýabany ösýän ösümlükleri we (ýa-da) olaryň böleklerini ýygnamagyň we taýýarlamagyň düzgünlerini tassyklaýar;

6) ýaýramagy we mukdary düzgünleşdirilmäge degişli ýabany ösýän ösümlükleriň görnüşleriniň sanawyny, şeýle hem olaryň ýaýraýşyny we mukdaryny düzgünleşdirmek boýunça çäreleriň geçiriliş tertibini kesgitleýär;

7) şu Kanunda we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalarynda göz önünde tutulan ýagdaýlarda ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmaga çäklendirmeleri ýa-da gadagan etmeleri belleýär;

8) ulanylyşy ösümlük dünýäsiniň obýektlerine ýaramaz täsir edýän ýa-da täsir edip biljek jaýlaryň, desgalaryň we beýleki binalaryň ýerleşişini, gurluşygyny we durkunyň täzelenmegini ylalaşýar;

9) şu Kanuna we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň aýry-aýry görnüşleriniň ulanylmagynyň çäklendirilmegi ýa-da togtadylmagy hakynda çözümleri kabul edýär;

10) ýabany ösýän ösümlükleriň we (ýa-da) olaryň bölekleriniň ýygnalmagyna we taýýarlanmagyna limitleri belleýär;

11) ösümlük dünýäsiniň obýektlerine we (ýa-da) olaryň ösýän gurşawyna ýetirilen zyýana baha bermegiň usulyýetini işläp düzýär;

12) ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goraluşyna werejeli peýdalanylyşyna döwlet gözegçiligini amala aşyrýar;

13) bikanun alnan ýabany ösýän ösümlükleriň we (ýa-da) olaryň bölekleriniň bahasyny hasaplamagyň we tutup alynmagynyň tertibini kesgitleýär;

14) ösümlük dünýäsiniň obýektlerine ýetirilen zyýanyň öwezini dolmagyň we peýdalanmagyň nyrlaryny tassyklaýar;

15) Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenilen tertipde ösümlükdünýäsiniň obýektleriniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegibabatda halkara hyzmatdaşlygyny amala aşyrýar;

16) ösümlükleriň seýrek duş gelýän we ýitip gitmek howpy astynda duran görnüşlerini bellenilen tertipde ýygnamaga, taýýarlamaga we Türkmenistanyň çäginde daşary çykarmaga rugsatnamalary berýär;

17) Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda öz ygtyýarlyklaryna girýän beýleki meseleleri çözüär.

9-njy madda. Ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralarynyň ösümlük dünýäsiniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi babatda ygtyýarlyklary

Ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralary:

1) ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi babatda ýerli maksatnamalaryň işlenip düzülmegini we durmuşa geçirilmegini guraýarlar;

2) kärhanalaryň, edaralaryň we guramalaryň ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegiboýunça işini utgaşdyrýarlar;

3) ösümlük dünýäsiniň obýektlerine ýaramaz täsir edýän desgalaryň işiniň togtadylmagy, bes edilmegi hakyndaky materiallara garaýarlar we teklipleri girizýärler;

4) öz garamagyndaky çäkde ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralysyna we rejeli peýdalanylyşyna gözegçilik edýärler, ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda ýuridik we fiziki şahslara ulanmaga we kärendesine berilmegine gözegçilik edýärler;

5) ösümlük dünýäsiniň obýektlerini medeni-sagaldyş, syýahatçylyk, dynç alyş we beýleki maksatlarda ulanylan ýuridik we fiziki şahslara bu maksatlar üçin ulanylan ösümlük dünýäsiniň obýektleri ýerleşýän serhetlerde çäkleri adabanlaşdyrmak boýunça çäreleri ýerine ýetirmäge borçly edýärler;

6) Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda öz ygtyýarlyklaryna girýän beýleki meseleleri çözüärler.

10-njy madda. Ýerli öz-özüni dolandyryş edaralarynyň ösümlük dünýäsiniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi babatda ygtyýarlyklary

Ýerli öz-özüni dolandyryş edaralary:

- 1) ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi babatda ýerli maksatnamalaryň işlenip düzülmegine we durmuşa geçirilmegine gatnaşýarlar;
- 2) şäherleri, şäherçeleri, şeýle hem geňşlikleriň düzümine girýän obalary abadanlaşdyrmak we agaç ekmek boýunça işleri geçirýärler, ýaş nahallara ideg etmek boýunça çäreleri görýärler;
- 3) geňşligiň çäginde ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ýangynlardan goramak boýunça, şeýle hem ýangynlaryň önüni almak we olara garşy göreşmek boýunça çäreleri amala aşyrýarlar, ýangyna garşy wagyz-nesihat işlerini gurýarlar;
- 4) ösümlük dünýäsiniň goralysyna we rejeli peýdalanylyşyna yzygiderli gözegçiligi amala aşyrýarlar;
- 5) Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda öz ygtyýarlyklaryna girýän beýleki meseleleri çözüärler.

III BAP. ÖSÜMLÜK DÜNYÄSINIŇ OBÝEKTLERINIŇ

ULANYLMAGY

11-nji madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylar

1. Ýuridik we fiziki şahslar ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylar bolup durýar.

2. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmaga bolan hukuk ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmak üçin bellenilen tertipde berlen degişli resminama bilen tassyklanylýar.

3. Ýerden peýdanyjylar şol bir wagtyň özünde öz ýerlerinde ösýän ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ulanyjylary bolup durýarlar.

4. Ösümlük dünýäsiniň obýektleri ýer böleklerini bölüp bermek tertibinde ulanylmaga berlip bilner. Ýuridik we fiziki şahslar tarapyndan ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ulanylmagy serhetlerinde ösümlük dünýäsiniň bu obýektleri ýerleşýän ulanyjylardan ýer böleklerini almazdan amala aşyrylyp bilner.

5. Daşary ýurtly ýuridik we fiziki şahslara ösümlük dünýäsiniň obýektleri diňe kärende şertlerinde berlip bilner.

12-nji madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ulanylmagy üçin tölegler

1. Şu Kanunyň 21-nji maddasynda göz önünde tutulanlardan başga ýagdaýlarda ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ulanylmagy töleglidir.

2. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ulanylmagy üçin tölegler şu aşakdakylary öz içine alýar:

1) ösümlük dünýäsiniň obýektlerinden peýdalanylmagy üçin tölegler;

2) ýabany ösýän ösümlükleriň, olaryň bölekleriniň Türkmenistana getirilmegi ýa-da Türkmenistandan çykarylmagy üçin tölegler;

3) ösümlük dünýäsiniň obýektlerinden peýdalanmaga rugsatnamalaryň berilmegi üçin tölegler.

3. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ulanylmagy üçin şu maddanyň ikinji böleginde görkezilen tölegleriň möçberi, olary tutup almagyň tertibi we şertleri Türkmenistanyň kanunçylygy bilen kesgitlenýär.

13-nji madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmak üçin rugsatnama

1. Ýuridik ýa-da fiziki şahslar tarapyndan ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň peýdalanylmagynyň aýry-aýry görnüşleri boýunça ulanylmagy, diňe olarda bu obýektleri ulanmak üçin rugsatnamalar bolanda, Türkmenistanyň ygtyýarlylandyrmak hakynda kanunçylygynda bellenilen ýagdaýlarda bolsa, degişli ygtyýarnama bolanda amalaaşyrylyp bilner.

2. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň rugsatnamalar esasynda amala aşyrylýan görnüşleriniň sanawy Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kesgitlenilýär.

3. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmak üçin rugsatnama ýuridik we fiziki şahslara ösümlük dünýäsiniň obýektlerini goramak, rejeli peýdalanmak we üzüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy tarapyndan berilýär.

Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmak üçin rugsatnamada şu maglumatlar görkezilýär:

- 1) ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň görnüşleri hakynda;
- 2) ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň rugsat berilýän görnüşleriniň ulanylmagynyň ýol berilýän çägi hakynda;
- 3) bu rugsatnama esasynda ulanylmagy mümkin bolan ösümlük dünýäsiniň obýektleri ýa-da olaryň görnüşleri hakynda;
- 4) ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň limitleri hakynda;
- 5) ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň möhletleri hakynda;
- 6) Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan başga maglumatlar.

4. Ösümlük dünýäsiniň aýry-aýry obýektlerini, olaryň görnüş we landşaft köpdürlüligini gorap saklamak we goramak maksady bilen rugsatnamada ýuridik we fiziki şahslar üçin berjaý edilmegi hökmany bolan çäklendirmeler we ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň beýleki şertleri bellenilip bilner.

14-nji madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň görnüşleri

1. Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan talaplar berjaý edilen mahalynda ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň şu aşakdaky görnüşleri amala aşyrylyp bilner:

- 1) maldarçylygyň hajatlary üçin iým önümini taýýarlamak;
 - 2) ösümlük dünýäsiniň obýektlerini mal bakmak, bal aryçylyk, ýüpek gurçugyny idetmek we awçylyk hojalygynyň hajatlary üçin ulanmak;
 - 3) ýabany ösýän dermanlyk, tehniki, azyklyk ösümlük çig malyny taýýarlamak, ýygnamak;
 - 4) agaç we beýleki tokaý serişdelerini taýýarlamak;
 - 5) ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ylmy-barlag we okuw-tejribe maksatlary üçin ulanmak;
 - 6) ösümlük dünýäsiniň obýektlerini medeni-sagaldyş, dynç alyş we syýahatçylyk maksatlary üçin ulanmak.
2. Türkmenistanyň kanunçylygy bilen ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň başga görnüşleri hem göz önünde tutulyp bilner.

15-nji madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň maldarçylygyň hajatlary, mal bakmak, bal aryçylyk we başga maksatlar üçin ulanylmagy

1. Maldarçylygyň hajatlary üçin iým önümlerini taýýarlamak (ot ýatyrmak), mal bakmak, ýüpek gurçugyny idetmek ýaly maksatlar üçin işler ýörite bellenen çäklerde, şeýle hem bellenen kadalaryň berjaý edilmegi bilen ýörite rugsatnamalar boýunça başga maksatlaýyn beýleki maksatlar üçin niýetlenen meýdançalarda amala aşyrylyp bilner.

Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini bu maksatlar üçin ulanmak hukugy şu Kanuna we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda berilýär.

2. Ýuridik we fiziki şahslar ösümlükleri ýer bölekleriniň eýeleri we ulanyjylary bilen baglaşylan şertnamalar boýunça bal aryçylygyň hajatlary üçin ulanyp bilerler.

3. Ýuridik we fiziki şahslar ösümlük dünýäsiniň obýektlerini özlerine aw awlamak üçin rugsat berlen meýdanlarda Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenilen tertipde awçylyk hojalygynyň hajatlary üçin ulanyp bilerler.

4. Tebigy ot orulýan we mal bakylýan ýerleriň peýdalanyjylary bolup durýan ýuridik we fiziki şahslar olaryň şu Kanuna laýyklykda goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we önümliliginiň ýokarlandyrylmagy boýunça talaplary berjaý etmäge borçludylar.

Dürli ösümlük toparlaryna oňyn ýüklenme, olarda mallary saklamagyň usullary we möhletleri ösümlük dünýäsini goramak, rejelipe ýdalanmak we üzüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasynyň teklibi boýunça Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kabul edilýän kadalaşdyryjy hukuk namalary bilen bellenilýär.

16-njy madda. Ýabany ösýän dermanlyk, tehniki we azyklyk ösümlük çig malynyň taýýarlanylmagy, ýygnalmagy

1. Ýabany ösýän dermanlyk, tehniki we azyklyk ösümlük çig malynyň we (ýa-da) olaryň bölekleriniň taýýarlanylmagy ýa-da ýygnalmagy diýlip ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň, ony amala aşyrmaga hukugy bolan ýuridik we fiziki şahslar tarapyndan amala aşyrylýan görnüşler ykrar edilýär.

2. Fiziki şahslar ýabany ösýän dermanlyk, tehniki we azyklyk ösümlük çig malynyň we (ýa-da) olaryň bölekleriniň taýýarlanylmagyna, olaryň amala aşyrylmagyna hukuk alan ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň esasy ulanyjylary bilen şertnamalar boýunça gatnaşyp bilerler.

3. Ýabany ösýän dermanlyk, tehniki we azyklyk ösümlük çig malynyň taýýarlanylmagy şu Kanuna we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda amala aşyrylýar.

4. Düzüminde neşe maddalaryny saklaýan ösümlükleriň sanawyna girizilen ýabany ösýän ösümlükleri we olaryň böleklerini, şeýle hem Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan tassyklanylýan, düzüminde neşe maddalaryny saklaýan tebigy çig malyň galyndylaryny şahsy ulanmak, ýerlemek ýa-da gaýtadan işlemek maksady bilen ýygnamak gadagan edilýär.

Düzüminde neşe maddalaryny saklaýan ösümlikleri taýýarlamaga we ýygnamaga Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenilen tertipde ýol berilýär.

5. Ýabany ösýän dermanlyk, tehniki we azyklyk ösümlük çig malynyň taýýarlanylmagy we ýygnalmagy ilatyň saglygyna hem-de ösümlük ýa-da haýwanat dünýäsine zyýan ýetirip biljek tebigy ösümlük toparlarynda bellenilen tertipde gadagan edilip ýa-da çäklendirilip bilner.

6. Türkmenistanyň Gyzyt kitabynda girizilen ösümlük dünýäsiniň obýektlerini taýýarlamak we ýygnamak gadagandyr, şu Kanunda göz öňünde tutulan ýagdaýlar muňa degişli däldir.

17-nji madda. Agaç we beýleki tokaý serişdeleriniň taýýarlanylmagy

Tokaý gorunyň çäginde agaç we beýleki tokaý serişdeleriniň taýýarlanylmagy Türkmenistanyň Tokaý kodeksine laýyklykda amala aşyrylýar.

18-nji madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ylmy-barlag we okuw-tejribe maksatlary üçin ulanylmagy

1. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ylmy-barlag we okuw-tejribe maksatlary üçin ulanylmagy, eger bu ösümlük dünýäsiniň obýektlerine we olaryň ösýän gurşawyna zyýanly täsir ýetirmeýän bolsa, ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ulanyjylarynyň hukuklaryny çäklendirmeyän bolsa ýabany ösýän ösümlükleriň we (ýa-da) olaryň bölekleriniň alynmagy ýa-da alynmazlygy bilen amala aşyrylyp bilner, şeýle ulanyşyň Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda gadagan edilen ýagdaýlary muňa degişli däldir.

2. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ylmy-barlag we okuw-tejribe maksatlary üçin ulanylmagyna ösümlük dünýäsini goramak, rejelipeýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatdagtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy tarapyndan kesgitlenýän tertipde ýabany ösýän ösümlükleriň we (ýa-da) olaryň bölekleriniň alynmagy bilen ýol berilýär.

3. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ylmy-barlag we okuw-tejribe maksatlary üçin ulanylmagyna bolan hukuk şu Kanuna we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda amala aşyrylýar.

4. Eger ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň aýry-aýry görnüşleri ylmy-barlag işlerini we okuw-tejribe prosesini geçirmegiň maksatlary bilen bir ýere sygyşmaýan bolsa, ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň şeýle görnüşleri şu Kanuna laýyklykda çäklendirilip ýa-da togtadylyp bilner.

19-njy madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň medeni-sagaldyş, dynç alyş we syýahatçylyk maksatlary üçin ulanylmagy

1. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň medeni-sagaldyş, dynç alyş we syýahatçylyk maksatlary üçin ulanylmagy ýabany ösýän ösümlükleriň we (ýa-da) olaryň bölekleriniň alynmagy ýa-da alynmazlygy bilen amala aşyrylyp bilner hem-de eger ol ösümlük dünýäsiniň obýektlerine we olaryň ösýän gurşawyna zyýanly täsirini ýetirmeyän bolsa, şeýle ulanyşa ýol berilýär.

2. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň medeni-sagaldyş, dynç alyş we syýahatçylyk maksatlary üçin ulanylmagyna bolan hukuk şu Kanuna we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklykda berilýär.

3. Ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralarynyň ösümlük dünýäsiniň obýektlerini medeni-sagaldyş, dynç alyş we syýahatçylyk maksatlary üçin ulanýan ýuridik we fiziki şahslaryň obýektleriniň ösümlük dünýäsiniň bu obýektleri ýerleşýän ýerlerinde agaç ekmäge we çäkleri abadanlaşdyrmak boýunça çäreleri ýerine ýetirmegine borçly etmäge hukugy bardyr.

20-nji madda. Türkmenistanyň Gyzyl kitabyna girizilen ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmak

Türkmenistanyň Gyzyl kitabyna girizilen ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmaga diňe ösümlük dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasynyň netijenamasy boýunça aýratyn ýagdaýlarda, Türkmenistanyň Ministrler

Kabinetiniň çözüdi boýunça ylmy-barlag maksatlary, olary tebigy şertlerde kultiwasiýa etmek we dikeltmek maksatlary üçin rugsat berilýär.

21-nji madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň raýatlar tarapyndan şahsy maksatlarda ulanylmagy

1. Raýatlaryň ösümlük dünýäsiniň obýektlerine bikanun zeper ýetirilmegine ýa-da ýok edilmegine, olaryň ösýän gurşawynyň hapalanmagyna ýol bermezden, serhetlerinde ösümlük dünýäsiniň obýektleri ýerleşýän ýerlerde erkin bolmaga we şu Kanunda we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalarynda bellenilen tertipde ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmaga hukugy bardyr.

2. Türkmenistanyň kanunçylygynyň tebigaty goragyň, arassaçylyk, ýangyna garşy we beýleki talaplaryny berjaý etmek maksady bilen ösümlük dünýäsiniň obýektleri ýerleşýän ýerlerde raýatlaryň bolmagy Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenilen tertipde çäklendirilip ýa-da togtadylyp bilner.

22-nji madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň möhletleri

1. Ösümlük dünýäsiniň obýektleri aşakdaky ýaly ulanylyp biler:

1) eger ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmak hukugy bir ýyla çenli möhlet bilen berlen bolsa, gysga möhetli;

2) eger ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmak hukugy baş ýyla çenli möhlet bilen berlen bolsa, uzak möhetli.

2. Ýer bölekleriniň ulanyjylary öz ýer bölekleriniň serhetlerinde ýerleşýän ösümlük dünýäsiniň obýektlerini olaryň ýer böleklerine bolan hukuklarynyň weeger Türkmenistanyň kanunçylygynda rugsatnamanyň alynmagy göz öňünde tutulan bolsa, ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmak üçin rugsatnamanyň hereket edýän tutuş möhletiniň dowamynda ulanýarlar.

23-nji madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ulanyjylarynyň hukuklary we borçlary

1. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylar şu aşakdakylara hukuklydyrlar:

1) ösümlük dünýäsiniň obýektlerini bellenilen tertipde ulanmaga, Türkmenistanyň Gyzyt kitabyňa girizilen ösümlük dünýäsiniň obýektleri muňa degişli däldir;

2) öz eýeçiliginde durýan, özleri tarapyndan taýýarlanan ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň önümlerini, şeýle hem ony ýerlemekden alnan girdejileri ulanmaga, Türkmenistanyň Gyzyt kitabyňa girizilen ösümlük dünýäsiniň obýektlerine degişli önümler muňa degişli däldir;

3) ösümlük dünýäsiniň obýektleri döwlet we jemgyýetçilik hajatlary üçin alnanda öwezlik tölegini almaga, şeýle hem ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ulanyjylarynyň hukuklaryny bozmak bilen ýetirilen ýitgileriň (şol sanda giderilen peýdanyň) öweziniň dolunmagyna;

4) Türkmenistanyň kanunçylygyna çapraz gelmeýän başga işleri amala aşyrmaga.

2. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylar şu aşakdakylara borçludyrlar:

1) ösümlük dünýäsiniň obýektlerini goramak we rejeli peýdalanmakboýunça Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenilen talaplary berjaý etmäge;

2) ösümlük dünýäsiniň obýektlerini maksatlaýyn wezipesine laýyklykda netijeli ulanmaga, olaryň öndürijiligini we durnuklylygyny ýokarlandyrmaga, hojalyk işiniň netijesinde olaryň ösýän gurşawynyň ýaramazlaşmagyna ýol bermezlige, ýabany ösýän ösümlük çig malynyň senagat taýýarlamalarynyň tebigaty goraýyş tehnologiýalaryny ulanmaga;

3) ösümlük dünýäsiniň obýektlerini tebigy ösümlük toparlarynyň bitewiliginiň gutarnykly bozulmagyna getirmeýän we ulanmaga berilmedik ýabany ösýän ösümlükleriň goralyp saklanylmagyny üpjün edýän usullar bilen ulanmaga;

4) döwlet edaralaryna ösümlük dünýäsiniň monitoringini amala aşyrmakda, ösümlük dünýäsiniň goraluşyna we ulanylyşyna gözegçilik etmekde kömek etmäge;

5) ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň üznüksiz köpeldilmegi, goralyp saklanylmagy we görnüş düzüminiň gowulanmagy, otjumakösümliginiň (agaç

ösümliginiň) mukdaryny we hilini, tohumlaryň we miweleriň, ýabany ösýän ösümlikleriň beýleki önümleriniň hasyllylygyny ýokarlandyrmak, tebigy ösümlük toparlarynyň gurşaw emele getiriji aýratynlyklaryny gowulandyrmak, ösümlük örtügininiň durnuklylygyny ýokarlandyrmak boýunça çäreleri amala aşyrmaga;

6) ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ulanylmagy üçin tölegi öz wagtynda tölemäge;

7) ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň beýleki ulanyjylarynyň hukuklaryny bozmazlyga.

24-nji madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmak hukugynyň bes edilmegi we ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň alynmagy

1. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmak hukugy şu aşakdaky ýagdaýlarda degişlilikde doly ýa-da bölekleyin bes edilmäge degişlidir:

1) ösümlük dünýäsiniň obýektlerinden ýa-da onuň böleklerinden meýletin ýüz öwrülende;

2) ulanmagyň bellenilen möhleti geçende;

3) ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmagyň zerurlygy geçende;

4) ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmak hukugy berlen ýuridik we fiziki şahslar işini bes edende;

5) ösümlük dünýäsiniň obýektleri döwlet we jemgyýetçilik hajatlary üçin, şeýle hem ösümlük we haýwanat dünýäsini goramak maksady bilen ýa-da ilatyň saglygyna howpuň ýüze çykmagy bilen baglylykda ulanyşdan alnanda;

6) şu Kanunyň 23-nji maddasynyň 2-nji böleginde göz önünde tutulan borçlaryny yzygiderli ýagdaýda ýerine ýetirmese;

7) ösümlük dünýäsiniň obýektlerini kärendesine almak şertnamasynyň şertleri yzygiderli bozulanda.

Türkmenistanyň kanunçylygynda ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmak hukugynyň bes edilmeginiň başga esaslary hem göz önünde tutulyp bilner.

2. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmak hukugy şol çäkde ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmak hukugyna degişli resminamany beren ýerine yetiriji ýerli häkimiýet edaralary tarapyndan bes edilýär.

25-nji madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylaryň hukuklarynyň goralmagy we kepillikleri

1. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylaryň bozulan hukuklarydikeldilmäge degişlidir.

2. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylaryň işine döwlet ýa-da beýleki edaralaryň gatyşmagyna ýol berilmeýär, ulanyjylar tarapyndan Türkmenistanyň kanunçylygynyň bozulan ýagdaýlary muňa degişli däldir.

3. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylaryň hukuklarynyň bozulmagy bilen ýetirilen ýitgileriň, şol sanda giderilen peýdanyň öwezi doly möçberde dolunmaga degişlidir.

4. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylaryň ýitgileriniň öweziniň dolunmagy hakynda jedeller kazyýet tertibinde çözülýär.

5. Ösümlük dünýäsiniň ýuridik we fiziki şahslara ulanmaga berlen obýektleriniň döwlet we jemgyýetçilik hajatlary üçin alynmagy Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda ähli ýitgileriniň, giderilen peýdasynyň öweziniň doly möçberde dolunmagy şertinde amala aşyrylyp bilner.

IVBAP. ÖSÜMLÜK DÜNÝÄSINIŇ OBÝEKTLERINIŇ

GORALMAGY

26-njy madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralmagynyň maksatlary we wezipeleri

1. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy olaryň rejeli peýdalanylmagyna, tebigy ösümlükler bilen örtülen meýdançalaryň ösümlük

örtüginin aýrylmagy bilen peýdalanylýan ýerlerini başga görnüşlerine esassyz geçirilmeginiň önüni almaga, şeýle hem ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň üznüksiz köpeldilmegine, önümliliginiň we durnuklylygynyň ýokarlanmagyna gönükdirilen hukuk, guramaçylyk, ykdysady we başga çäreleriniň ulgamyny öz içine alýar.

2. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy olaryň zolaklaýyn we sebitleýin aýratynlyklarynyň nazara alynmagy bilen peýdalanylýan ýerlere çylşyrymly tebigy emele gelmeler (ekologik ulgamlar) hökmünde toplumlaýyn çemeleşmäniň esasynda amala aşyrylýar.

3. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň rejeli peýdalanylmagynyň ulgamy tebigaty goraýyş, serişde tygşytlaýjy häsiýetli bolmaly we ýabany ösýän ösümlükleriň we olaryň emele getirýän tebigy ösümlük toparlarynyň ösýän gurşawynyň goralmagyny, toprak örtüginine, geologik jynslara, ýeriň gidrogeologik tertibine, haýwanat dünýäsine we daşky gurşawyň beýleki düzüm böleklerine edilýän täsirleriň çäklendirilmegini göz önünde tutmalydyr.

27-nji madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini goramagyň guramaçylyk, hukuk we başga gurallary

1. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy ösümlük dünýäsiniň obýektlerini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy we onuň ýerlerdäki bölümçeleri, ýerine ýetiriji ýerli häkimýet edaralary, ösümlük dünýäsiniň obýektlerini we ýer böleklerini ulanyjylar, şeýle hem ýuridik we fiziki şahslar tarapyndan amala aşyrylýar.

2. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy şu aşakdakylar arkaly üpjün edilýär:

1) ösümlük dünýäsiniň obýektlerini gorap saklamak we ulanmak boýunça düzünleriň we kadalaryň bellenilmegi;

2) ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanmaga çäklendirmeleriň we gadagan etmeleriň bellenilmegi;

3) ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň rugsatsyz ulanylmagynyň we ulanmagyň bellenilen düzgünleriniň başga bozulmalarynyň öňüniň alynmagy we olara ýol berilmezligi;

4) ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ösýän gurşawynyň amatly ýagdaýynyň saklanylmagy we goralmagy;

5) ösümlük dünýäsiniň obýektlerine, şol sanda ýangynlaryň netijesinde zeper ýetirilmeginiň ýa-da ýok edilmeginiň öňüniň alynmagy;

6) aýratyn goralýan tebigy ýerler diýlip yglan edilmegi, meýilleşdirilýän çäkleriň ätiýaçda saklanylmagy we aýratyn goralýan tebigy ýerleriň guralmagy;

7) ýabany ösýän, şonuň ýaly-da medeni ösümlükleriň botaniki kolleksiyalarynyň döredilmegi;

8) ösümlük dünýäsiniň obýektlerini goramak, rejeli peýdalanmakwe üznüksiz köpeltmek boýunça çäreleriň üpjün edilmeginegönükdirilen ylmy barlaglaryň guralmagy;

9) ösümlük dünýäsiniň obýektlerine esassyz zeper ýetirilmeginiň ýa-da ýok edilmeginiň öňüni almak maksady bilen döwlet ekologik seljermesiniň we başga çäreleriň geçirilmegi;

10) ösümlük dünýäsiniň monitoringiniň ulgamynyň we döwlet ýazgysynyň döredilmegi, ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goraluşyna döwlet gözegçiliginiň amala aşyrylmagy;

11) Türkmenistanyň ösümlük dünýäsi hakynda kanunçylygyny bozandygy üçin ýuridik we fiziki şahslaryň jogapkärçiligini bellemek;

12) Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň we olaryň ösýän gurşawynyň goralmagy boýunça başga çäreleriň görülmegi.

28-nji madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylaryň ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralmagyny üpjün etmek boýunça borçlary

1. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylar şu aşakdakylary üpjün etmäge borçludylar:

- 1) ýabany ösýän ösümlikleriň we olaryň toparlarynyň ösýän gurşawynyň goralmagyny;
- 2) tebigy ösümlük toparlary bilen örtülen çäkleriň rejeli peýdalanylmagyny;
- 3) özüne berkidilen ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň rugsatsyz ulanylmagyndan we başga düzgün bozmalardan goralmagyny;
- 4) özüne berkidilen ösümlük örtügiň obýektleriniň antropogen täsirlerden goralmagyny;
- 5) ösümlük dünýäsiniň obýektlerini goramagyň, rejelipeýdalanmagyň we üznüksiz köpeldilmegiň düzgünleriniň we kadalarynyň bozulmagynyň önüniň alynmagyny;
- 6) ösümlük toparlarynda ýangynlaryň ýüze çykmagynyň önüniň alynmagyny we ýok edilmegini;
- 7) önümçilik işi amala aşyrylanda we ulag serişdeleri ulanylanda ösümlük örtügiň obýektleriniň ýok edilmeginiň önüniň alynmagyny;
- 8) ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň dikeldilmegini, durnuklylygynyň we önümliliginiň ýokarlandyrylmagyny;
- 9) Türkmenistanyň Gyzyt kitabyna girizilen ösümlükleriň görnüşlerini we ösümlük toparlaryny gorap saklamagyň tertibiniň berjaý edilmegini;
- 10) tebigy betbagtçylyklardan we beýleki sebäplerden ýok bolmak howpy ýüze çykan ýagdaýynda ýabany ösýän ösümlükleriň we olaryň emele getirýän tebigy toparlarynyň goralmagyny;
- 11) ösýän ösümlükli topraklaryň suw eroziýasyndan, sillerden, gark etmekden, suw basmagyndan, batgalaşmagyndan, şorlaşmagyndan, guramagyndan, gatamagyndan, hapalanmagyndan, senagat we durmuş galyndylary we zeý suwlary bilen, himiki we radioaktiw maddalar bilen hapalanmagyndan hem-de beýleki bozujy ýagdaýlardan goralmagyny;
- 12) egerbaşga usullar bilen ösümlük dünýäsiniň obýektlerini dikeltmek we olaryň önümliligini ýokarlandyrmak mümkin bolmasa, ösümlük dünýäsiniň ýaramazlaşan obýektleriniň konserwirlenmegini;
- 13) ösümlük dünýäsiniň obýektlerini gorap saklamak we üznüksiz köpeltmek boýunça çäreleri esaslandyrmaga gönükdirilen ylmy barlaglaryň geçirilmegini we bu barlaglar geçirilende ýardam berilmegini.

29-njy madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ulanylmagyna çäklendirmeleriň we gadagan etmeleriň bellenilmegi

1. Ýabany ösýän ösümlükleriň aýry-aýry görnüşlerini ýa-da tebigy ösümlük toparlaryny ulanmak ösümlük dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy tarapyndan bellenilýän tertipde belli bir çäkde ýa-da belli bir möhletlerde çäklendirilip ýa-da doly gadagan edilip bilner.

2. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ulanylmagyna çäklendirmeler we gadagan etmeler hojalyk taýdan ulanylýan çäklerde işiň düzgünleşdirilmegi, şonuň ýaly-da belli bir çägi, döwlet tebigy goraghanalaryny, milli tebigy seýilgählerini, döwlet botanika baglaryny, döwlet tebigy ýerli goraghanalaryny, döwlet tebigy ýadygärliklerini we beýleki aýratyn goralýan tebigy ýerleri döretmek bilen hojalyk ulanyşyndan doly ýa-da bölekleyin aýyrmak arkaly bellenip bilner.

3. Zerur bolan ýagdaýlarda ýuridik we fiziki şahslar tarapyndan ösümlükleriň seýrek duş gelyän we ýitip barýan görnüşleriniň, olaryň bölekleriniň we olaryň täze alnan, doňdurylan, konserwirlenen ýa-da kakadylan görnüşindäki önümleriniň satyn alynmagyna-satylymagyna, daşalmagyna, ugradylmagyna çäklendirmeler we gadagan etmeler bellenip bilner.

30-njy madda. Ýabany ösýän ösümlükleriň we tebigy ösümlük toparlarynyň ösýän gurşawyny gorap saklamak we önümçilik ýagdaýlary amala aşyrylanda olaryň ýok bolmagynyň önüni almak

1. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ýagdaýyna ýaramaz täsir edýän ulag magistrallary, obýektleri we desgalary ýerleşdirilende, taslamalaşdyrylanda, gurlanda we olaryň durky täzelenende, şeýle hem täze tehnologiýalar ornaşdyrylanda, hojalyk dolanyşygyna täze ýerler girizilende, tokaý ulanyşy amala aşyrylanda, geologiýa-gözleg işleri geçirilende we peýdaly magdanlar gazylyp alnanda, oba hojalyk mallarynyň öri meýdanlary we sürüp geçilýän ýerleri kesgitlenende, syýahatçylyk gatnawlary işlenip düzülende we ilatyň köpçülikleýin dynç alýan ýeri guralanda ösümlük dünýäsiniň obýektlerini

gorap saklamak boýunça çäreler göz önünde tutulmalydyr we amala aşyrylmalydyr.

2. Kärhanalaryň, desgalaryň we beýleki obýektleriň guruljak ýerleri, tehnologik hadysalaryň üýtgedilmegi ekologik seljermä sezewar edilmelidir, ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralary, ösümlük dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy we Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda beýleki gyzyklanma bildirýän edaralar bilen ylalaşylmalydyr.

3. Ýuridik we fiziki şahslar ösümlük dünýäsiniň obýektleri bilen örtülen çäkleriň durmuş zir-zibilleri, nebit, himiýa önümleri we beýleki galyndylar bilen hapalanmagyna ýol bermezlige borçludylar.

Bellenilen tertipde bu maksatlar üçin ýörite bellenen ýerlerden daşarda zir-zibilleriň, durmuş we önümçilik galyndylarynyň zibilhanasy gadagan edilýär.

4. Tebigy ösümlük toparlarynda guran ösümlükleri ýakmak gadagan edilýär.

5. Gurluşyk etmek, suw bilen doldurmak ýa-da ulag magistraly üçin berlen çäklerde gurluşyga başlanmazýndan öň bellenen tertipde hojalyk taýdan gymmatly ýabany ösýän ösümlükleriň taýýarlanmagy amala aşyrylmalydyr, seýrek duş gelyän we ýitip gitmek howpy astynda durýan ösümlükleri gorap saklamak mümkin bolmadyk ýagdaýynda ýerine ýetiriji ýerli häkimiýet edaralary bilen ylalaşylmagy boýunça olar başga ýere göçürilmelidir.

6. Mineral dökünleriň, ösümlükleri goramagyň himiki serişdeleriniň we beýleki serişdeleriň ulanylmagy agrotehniki, seçgi-genetik, biologik we beýleki çäreleriň amala aşyrylmagy bilen utgaşdyrylmalydyr. Ýuridik we fiziki şahslar görekezilen serişdeleri daşamagyň, saklamagyň we ulanmagyň düzgünlerini berjaý etmäge borçludylar.

Mineral dökünleri, ösümlükleri goramagyň serişdelerini we beýleki serişdeleri ulanmagyň düzgünleri, şeýle hem ulanmaga rugsat berlen görekezilen serişdeleriň sanawlary ösümlük dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy bilen ylalaşylmaga degişlidir.

31-nji madda. Seýrek duş gelyän we ýitip gitmek howpy astynda durýan ösümlükleriň görnüşleriniň we tebigy ösümlük toparlarynyň goralmagy

1. Seýrek duş gelyän we ýitip gitmek howpy astynda durýan ösümlikleriň görnüşleri we tebigy ösümlük toparlary Türkmenistanyň Gyzyly kitabyna girizilýär we aýratyn goralmaga degişlidir.

2. Emeli ýol bilen döredilen ekinzarlyklardan we tokaý ekinlerinden başga şeýle ösümlikleri (olaryň miwelerini, böleklerini, önümlerini) taýýarlamak we ýygnamak gadagan edilýär. Aýratyn ýagdaýlarda tebigy şertlerde üznüksiz köpeltmek üçin bu ösümlikleri ylmy-barlag we beýleki maksatlarda almaga ösümlük dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmekbabatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasynyň rugsat bermegi boýunça ýol berilýär.

3. Türkmenistanyň Gyzyly kitabyna girizilen, seýrek duş gelyän we ýitip gitmek howpy astynda durýan ösümlikleri ylmy-barlag maksatlary üçin ýygnamaga rugsatnamalaryň berilmegi ösümlük dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmekbabatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy tarapyndan amala aşyrylýar.

4. Türkmenistanyň Gyzyly kitabyna girizilen ösümlikleri ýygnamak üçin rugsatnamalary bermegiň tertibi ösümlük dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmekbabatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy tarapyndan bellenilýär.

32-nji madda. Aýratyn goralýan tebigy ýerlerde ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy

1. Aýratyn goralýan tebigy ýerlerdeki ösümlük dünýäsiniň obýektlerine täsir edýän ýa-da täsir edip biljek ýuridik we fiziki şahslaryň işine diňe bu iş olýerleri goramagyň we ulanmagyň tertibine garşy gelmeýän bolsa, ýol berilýär.

2. Aýratyn goralýan tebigy ýerleriň ýerlerinde ýerleşýän ösümlük dünýäsiniň obýektlerine täsir edip biljek işi amala aşyrmagy meýilleşdirýän ýuridik we fiziki şahslar şeýle işi amala aşyrmagyň ösümlük dünýäsiniň bu obýektleri we (ýa-da) olaryň ösýän gurşawy üçin howpsuzdygyny subut etmäge borçludyr.

3. Aýratyn goralýan tebigy ýerleriňmeýdanlarynda ýerleşýän ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralmagy şu Kanuna we Türkmenistanyň aýratyn goralýan tebigy ýerler hakynda kanunçylygyna laýyklykda amala aşyrylýar.

33-nji madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini goramak

1. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini goramak ösümlükleri goramak babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edarasy tarapyndan amala aşyrylýar.

2. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini goramak Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda ösümlük dünýäsiniň obýektlerine haşal otlar, zyýankeşler we keseller bilen zeper ýetirilmeginiň ýa-da olaryň ýok edilmeginiň önüni almak boýunça çäreleriň toplумы, şol sanda ösümlükleriň karantini arkaly amala aşyrylýar.

3. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini olaryň biologik we beýleki aýratynlyklaryny hasaba almak bilen goramak ýer bölekleriniň ulanyjylary tarapyndan amala aşyrylýar. Ýer bölekleriniň ulanyjylary ösümlük dünýäsiniň obýektlerini goramak maksady bilen şu aşakdakylara borçludylar:

1) ösümlükdünýäsiniň obýektleriniň zyýankeşleriniň wekeselleriniň önüni almak we olary özwagtynda ýüze çykarmak hem-de olarag arşy göreşmek boýunça çäreleri ýerine ýetirmäge;

2) işi ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň arassaçylyk ýagdaýynyň gowulanmagyny üpjün edýän usullary we tehnologiýalary berjaý etmek bilen amala aşyrmaga;

3) ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň zyýankeşleriniň we keselleriniň ýaýramagyna ýol bermezlige;

4) arassaçylyk düzgünlerini berjaý etmäge we ösümlükleri goramak babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edarasyna we onuň ýerlerdäki bölümçelerine ýardam etmäge;

5) ösümlükleri goramak babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edarasyna we onuň ýerlerdäki bölümçelerine zyýankeşleriň we (ýa-da) keselleriň täsiri netijesinde ösümlük dünýäsiniň obýektlerine köpçülikleýin zyýan ýetirilen ýa-da olaryň ýok edilen ýagdaýlary hakynda habar bermäge.

4. Ýer bölekleriniň ulanyjylary Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan başga borçlary hem ýerine ýetirmelidirler.

34-nji madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini goramak we rejeli peýdalanmakboýunça çäreleri ykdysady taýdan höweslendirmek

1. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini goramak we rejeli peýdalanmakboýunça çäreleri ykdysady taýdan höweslendirmek ösümlük dünýäsiniň obýektlerini ulanyjylaryň ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň önümliliginiň saklanyp galmagyna we üznüksiz köpeldilmegine bolan gyzyklanmasyny artdyrmaga, ösümlük dünýäsiniň obýektlerini önümçilik işiniň ýaramaz netijelerinden goramaga gönükdirilýär.

2. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini goramak we rejeli peýdalanmak boýunça çäreleri ykdysady taýdan höweslendirmek bilen baglanyşykly çäreleriň maliýeleşdiriliş çeşmeleri we amala aşyrylyş tertibi Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň karary bilen kesgitlenilýär we bellenilýär.

35-nji madda. Türkmenistanda ösümlükleriň karantini

1. Türkmenistanda ösümlükleriň karantini ösümlükleriň karantini boýunça ygtyýarly döwlet edarasy tarapyndan amala aşyrylýar.

2. Ösümlükler we ösümlük gelip çykyşy bolan önümler Türkmenistana getirilende, Türkmenistandan çykarylada we onuň çäginde üstaşyr geçirilende ösümlükleriň we ösümlük gelip çykyşly önümleriň karantini boýunça düzgünler, döwletiň çäginde ösümlükleriň içerki karantini boýunça çäreleri geçirmek we ösümlükleriň karantini boýunça ýuridik we fiziki şahslara bildirilýän esasy talaplar Türkmenistanyň "Ösümlükleriň karantini hakyndaky" Kanunynda we Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalarynda kesgitlenilýär.

36-njy madda. Ýabany ösýän ösümlükleriň introduksiýasy, uýgunlaşdyrmasy we gibridleşdirmesi

1. Türkmenistanyň ýabany ösýän ösümliklerini olaryň tebigy ösýän täze ýerlerine introduksiýasyna, tebigy şertlerde Türkmenistan üçin täze bolan ýabany ösýän ösümlikleriň görnüşleriniň uýgunlaşdyrmasy, şeýle hem tebigy şertlerde ýabany ösýän ösümlikleriň gibridleşdirilmegi boýunça çärelere diňe ylmy-barlag we hojalyk maksatlary üçin degişli ylmy edaralaryň netijenamalarynyň esasynda we ösümlikleriň karantini boýunça ygtyýarly döwlet edarasynyň karary boýunça ýol berilýär.

2. Ýabany ösýän ösümlikleriň olaryň ösýän tebigy şertlerinde introduksiýasynyň, uýgunlaşdyrmasyň we gibridleşdirmesiniň düzgünleri ösümlikleriň karantini boýunça ygtyýarly döwlet edarasy bilen ylalaşylmagy boýunça ösümlük dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek boýunça ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy tarapyndan tassyklanylýar.

37-nji madda. Raýatlaryň we jemgyýetçilik birleşikleriniň ösümlük dünýäsiniň obýektlerini goramak we üznüksiz köpeltmek bilen bagly kararlaryň kabul edilmegine gatnaşmagy

1. Raýatlaryň we jemgyýetçilik birleşikleriniň döwlet hem-de jemgyýetçilik işine göni gatnaşmagyň beýleki görnüşleriniň üsti bilen ösümlük dünýäsiniň obýektlerini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek bilen bagly meseleler boýunça kararlaryň kabul edilmegine gatnaşmaga hukugy bar.

2. Döwlet edaralary raýatlara we jemgyýetçilik birleşiklerine ösümlük dünýäsiniň obýektlerini goramak we üznüksiz köpeltmek meseleleri boýunça zerur bolan maglumaty bermelidirler.

3. Raýatlaryň we jemgyýetçilik birleşikleriniň ösümlük dünýäsiniň obýektlerini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek bilen bagly kararlaryň kabul edilmegine gatnaşmagynyň tertibi Türkmenistanyň kanunçylygynda belleniýär.

VBAP. ÝABANY ÖSÝÄN ÖSÜMLIKLERIŇ

ÝÁÝRAMAGYNY DÜZGÜNLEŞDIRMEK. ÖSÜMLİK DÜNYÄSINIŇ OBÝEKTLERINI ÜZNÜKSIZ KÖPELTMEK

38-nji madda. Ýabany ösýän ösümlikleriň ýaýramagyny düzgünleşdirmek

1. Ilatyň janyny we saglygyny goramak, haýwanat dünýäsiniň obýektlerini we olaryň ýaşayan gurşawyny, ösümlük dünýäsiniň obýektlerini we olaryň ösýän gurşawyny gorap saklamak we goramak maksady bilen ýabany ösýän ösümlikleriň aýry-aýry görnüşleriniň ýaýramagyny düzgünleşdirmek (gerekmejek zäherli, düzüminde neşe saklaýan, karantin we haşal ösümlikleriň ýaýramagynyň, sürülýän ýerleri, ot ýatyrylýan we mal bakylýan meýdanlary agaç we gyrymsy agaç basmagynyň, howdanlary gerekmejek ösümlük basmagynyň we beýlekileriň önüni almak) boýunça çäreler geçirilýär.

2. Ýabany ösýän ösümlikleriň aýry-aýry görnüşleriniň ýaýramagyny düzgünleşdirmek boýunça çäreler beýleki ösümlüklere ýa-da haýwanat dünýäsine zyýan ýetirmegine ýol bermeýän we tebigy ösümlük toparlarynyň we olaryň ösýän gurşawynyň abatlygyny üpjün edýän usullar bilen amala aşyrylmalydyr.

3. Ýabany ösýän ösümlikleriň ýaýramagynyň düzgünleşdirilmäge degişli görnüşleriniň sanawy, şeýle hem olaryň ýaýramagyny düzgünleşdirmek boýunça çäreleri geçirmegiň tertibi ösümlikleriň karantini boýunça ygtyýarly döwlet edarasy bilen ylalaşylmagy boýunça ösümlük dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmekbabatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy tarapyndan kesgitlenilýär.

39-njy madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini üznüksiz köpeltmek

1. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň tükeniksiz (üznüksiz) ulanylmagyny üpjün etmek maksady bilen bellenilen tertipde ösümlük örtüginü üznüksiz köpeltmek boýunça çäreler we ösümlük dünýäsiniň obýektlerini dikeltmek boýunça beýleki çäreler geçirilýär.

Ösümlük örtüginu dikeltmek boýunça işler ozal tebigy ösümlükler bilen örtülen, tebigy hadysalaryň, ýangynlaryň we beýleki hadysalaryň netijesinde ösümlük örtüginu zyýan ýetirilen meýdanlarda amala aşyrylýar.

2. Tebigy ösümlükler bilen örtülen gazylýpalynýan peýdaly magdanlaryň ýatagyny peýdalanýan, özlerine ulanmaga berlen meýdanlarda geologiýa-gözleg, gözleg, gurluşyk we beýleki işleri geçirýän ýuridik we fiziki şahslar özleri tarapyndan bozulan tebigy ösümlük toparlaryny maksadalaýyk ulanmak üçin ýaramsyz ýagdaýa getirenlerinde ösümlük örtüginu dikeltmek boýunça zerur bolan işleri amala aşyrmaga borçludýrlar.

Bozulan tebigy ösümlük toparlarynyň bitewiligini we önümliligini dikeltmek, ýabany ösýän ösümlükleriň tebigy taýdan täzelenmegine ýardam etmek boýunça işler ösümlük dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmekbabatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy tarapyndan belleniýän tertipde iň gysga möhletlerde önümlü, hojalyk taýdan gymmatly peýdalanylýan ýerleriň döredilmegini üpjün edýän usullar bilen geçirilýär.

3. Ýabany ösýän ösümlükleriň tebigy taýdan täzelenmegi we olaryň emele getirýän tebigy ösümlük toparlarynyň bitewiligini we önümliligini dikeltmek üçin amatly şertleri gorap saklamaga, ösümlük örtügi bozulan ýanan ýerlerde, dag kânlerinde we beýleki meýdanlarda ösümlük örtüginu dikeltmäge gönükdirilen talaplar ýabany ösýän ösümlükleri, olaryň böleklerini we önümlerini taýýarlamak (ýygnamak) üçin täze tehnika we ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ulanylmagyny amala aşyrmagyň täze tehnologiýasy işlenip taýýarlanylanda hasaba alynmalydyr.

40-njy madda. Botaniki kolleksiyalar

1. Kärhanalar, edaralar we guramalar tarapyndan botaniki kolleksiyalaryň (botaniki baglaryň janly kolleksiyalaryny, dendrarileri, dendroparklary, oranžereýalary, nahalhanalary, tohumlaryň bankyny, şeýle hem gerbarileri we ösümlükleriň bölekleriniň we önümleriniň beýleki ýygnyndylarynyň) döredilmegine we olaryň üstüniň ýetirilmegine şu Kanunyň talaplarynyň berjaý edilmegi bilen bu maksatlar üçin ýörite tebigy gurşawdan ýabany ösýän ösümlükleri (şol sanda olaryň böleklerini we önümlerini) almak arkaly ýol berilýär.

2. Fiziki şahslaryň şahsy eýeçiliginde durýan botaniki kolleksiyalaryň üstüni ýetirmäge we olar tarapyndan ýygnaşmagy üçin ýörite rugsatnamanyň alynmagy talap edilýän ýa-da olar tarapyndan bellenen talaplaryň berjaý edilmegi bilen ösümlük dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy tarapyndan berlen rugsatnamalar boýunça ýygnaşan ösümlüklerden, olaryň böleklerinden we önümlerinden ybarat bolan täze kolleksiyalaryň döredilmegine ýol berilýär.

3. Ylmy, medeni aň-bilim, okuw-terbiýeçilik ýa-da estetiki gymmata eýe bolan botaniki kolleksiyalar döwlet tarapyndan hasaba alynmaga degişlidir. Şeýle kolleksiyalaryň eýeleri bolan ýuridik we fiziki şahslar botaniki kolleksiyalary saklamagyň, hasaba almagyň we ulanmagyň düzgünlerini berjaý etmäge borçludylar.

4. Botaniki kolleksiyalary döretmegiň, olaryň üstüni ýetirmegiň, olary saklamagyň, hasaba almagyň we ulanmagyň düzgünleri, şeýle hem botaniki kolleksiyalary satmagyň, ugratmagyň we serhetden daşary çykarmagyň düzgünleri Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenen tertipde tassyklanylýar.

VIBAP. ÖSÜMLÜK DÜNYÄSINIŇ OBÝEKTLERINIŇ GORALYŞYNA WE ULANYLYŞYNA DÖWLET GÖZEGÇILIGI

41-nji madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralýşyna we ulanylyşyna döwlet gözegçiligi

1. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralýşyna we ulanylyşyna döwlet gözegçiliginiň wezipesi ähli ýuridik we fiziki şahslar tarapyndan Türkmenistanyň ösümlük dünýäsiniň obýektlerini goramak we rejeli peýdalanmak hakynda kanunçylygynyň talaplarynyň berjaý edilmeginiň üpjünçiliginden ybarat bolup durýar.

2. Ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň goralýşyna we ulanylyşyna döwlet gözegçiligi ösümlük dünýäsini goramak, rejeli peýdalanmak we üznüksiz köpeltmek babatda ygtyýarly ýerine ýetiriji häkimiýetiň edarasy, onuň

ýerlerdäki bölümçeleri, ýerine ýetiriji häkimýetiň ýerli we ýerli öz-özünü dolandyryş edaralary tarapyndan amala aşyrylýar.

42-nji madda. Ösümlük dünýäsiniň ýagdaýynyň monitoringi

1. Ösümlük dünýäsiniň monitoringi üýtgeşmeleri öz wagtynda ýüze çykarmak, olara baha bermek, ösümlük dünýäsiniň obýektleri üçin ýaramaz ýagdaýlaryň netijeleriniň önüni almak we aradan aýyrmak üçin ösümlük dünýäsiniň obýektleriniň ýagdaýyna amala aşyrylýan gözegçilikleriň ulgamy bolup durýar.

2. Ösümlük dünýäsiniň monitoringi Türkmenistanyň Döwlet býujetiniň serişdeleriniň hasabyna amala aşyrylýar.

3. Monitoringi geçirmegiň düzümi, mazmuny we tertibi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenilýär.

VII BAP. JEDELLERINŇ ÇÖZÜLIŞI WE ÖSÜMLIK DÜNYÄSI HAKYNDAKANUNÇYLYGYŇ BOZULANDYGY ÜÇIN JOGAPKÄRÇILIK

43-nji madda. Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini goramak we rejeli peýdalanmameseleleri boýunça jedelleriň çözülişiniň tertibi

Ösümlük dünýäsiniň obýektlerini goramak we ulanmak meseleleri boýunça jedeller we olar bilen baglanyşykly emläk jedelleri kazyýet tertibinde Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda çözülýär.

44-nji madda. Türkmenistanyň ösümlük dünýäsi hakyndaky kanunçylygynyň bozulandygy üçin jogapkärçilik

1. Türkmenistanyň ösümlük dünýäsi hakyndakanunçylygynyň bozulmagy Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenilen jogapkärçilige eltýär.

2. Ýuridik we fiziki şahslaryň ösümlük dünýäsi hakynda Türkmenistanyň kanunçylygyny bozandyklary üçin jogapkärçilige çekilmegi, olary ösümlük dünýäsiniň obýektlerini goramak we üznüksiz köpeltmek hem-de olaryň ösýän gurşawyny dikeltmek boýunça çäreleri ýerine ýetirmek borçlaryndan boşatmaýar.

45-nji madda. Türkmenistanyň ösümlük dünýäsi hakyndaky kanunçylygynyň bozulmagy bilen ýetirilen zyýanyň öweziniň dolunmagy

1. Ýuridik we fiziki şahslar ösümlük dünýäsi hakynda Türkmenistanyň kanunçylygynyň bozulmagy netijesinde özleri tarapyndan ýetirilen zyýanyň öwezini Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenilen möçberlerde we tertipde dolmaga borçludyr.

2. Kärhanalar, edaralar we guramalar tarapyndan zyýanyň öwezini dolmak bilen bagly çykdajylaryň çekilmegine günäkär bolan wezipeli adamlar we döwlet edaralarynyň beýleki işgärleri Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda maddy jogapkärçilik çekýärler.

3. Bikanun ýygňalan (taýýarlanan) ýabany ösýän ösümlükler, olaryň bölekleri ýa-da miweleri, olardan alnan önümler muşdsuz alynmaga degişlidir, şonuň ýaly almak mümkin bolmadyk ýagdaýynda bolsa, olaryň bahalary bellenilen tertipde Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda tölenilýär.

VIII BAP. HALKARA HYZMATDAŞLYGY

46-njy madda. Ösümlük dünýäsiniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi babatda halkara hyzmatdaşlygy

Ösümlük dünýäsiniň goralmagy, rejeli peýdalanylmagy we üznüksiz köpeldilmegi babatda halkara hyzmatdaşlygy Türkmenistanyň kanunçylygyna we halkara şertnamalaryna laýyklykda amala aşyrylýar.

IX BAP. JEMLEÝJI DÜZGÜNLER

47-nji madda. Şu Kanunyň güýje girmegi

1. Şu Kanun resmi taýdan çap edilen gününden güýje girýär.

2. Şu aşakdakylary güýjüni ýitiren hasap etmeli:

1) 1993-nji ýylyň 28-nji dekabryndaky "Ösümlük dünýäsini goramak werejelipeýdalanmak hakynda" Türkmenistanyň Kanunyny (Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 1993 ý., №11-12, 110-njy madda);

2) 2009-njy ýylyň 18-nji apreliňdäki "Türkmenistanyň käbir kanunçylyk namalaryna üýtgetmeler, goşmaçalar girizmek we güýjüni ýitiren diýip ykrar etmek hakynda" Türkmenistanyň Kanunynyň XV bölegini (Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2009 ý., №2, 214-nji madda).

Türkmenistanyň

Prezidenti

Gurbanguly

Berdimuhamedow

Aşgabat şäheri.

2012-nji ýylyň 4-nji awgusty.

№ 309-IV.